

Klinika adiktologie

1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice

Univerzita Karlova v Praze

Pohled adiktologa na novinky v oblasti užívání tabáku: Nesahejte na to, je to cesta do pekel! (anebo ne?)

Michal Miovský a kolektiv

Konference Prague prevention 2019. Autoklub Praha 29. ledna 2019.

Deklarace konfliktu zájmů

	Nemám konflikt zájmů	Mám konflikt zájmů	Specifikace konfliktu (vyjmenujte subjekty, firmy či instituce, se kterými Vaše spolupráce může vést ke konfliktu zájmů)
Zaměstnanecký poměr	X		
Vlastník / akcionář	X		
Konzultant	X		
Přednášková činnost	X		
Člen poradních sborů (advisory boards)	X		
Podpora výzkumu / granty	X		
Jiné honoráře (např. za klinické studie či registry)	X		

1. Harm Reduction / Risk Reduction

- Programy a strategie snižování/redukce rizik (HR) a snižování/redukce škod (RR)

- **Definice:**

Koncepce, programy, činnosti, které směřují primárně k minimalizaci nepříznivých zdravotních, sociálních a ekonomických dopadů užívání legálních a nelegálních psychoaktivních látek, aniž by nutně docházelo ke snižování jejich spotřeby, a které jsou prospěšné pro uživatele, jejich rodiny i celou společnost (IHRA, 2010).

- Těžiště HR/RR přístupu je v ochraně veřejného zdraví a lidských práv uživatelů.
- K širšímu zavádění těchto strategií došlo v 80. letech minulého století s rozvojem epidemie HIV mezi IUD (proces však navazuje na 50 letý vývoj v této oblasti).

1b. HR/RR strategie opakovaně testujeme a ověřujeme

Globální analýza drogových politik jako podklad pro hodnocení UNGASS 1998 (Trimbos Institute and RAND, 2009) na souboru 18 zemí z celého světa s různými drogovými politikami:

Závěry:

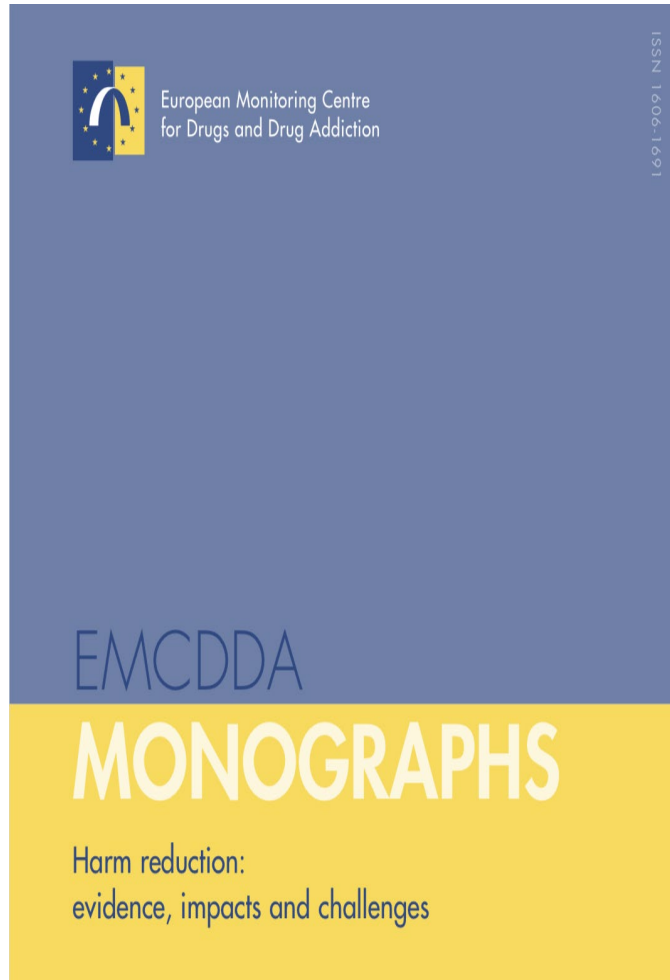
- Drogové politiky mají malý vliv na poptávku po drogách.
- Politiky mohou stěžejně ovlivnit, zda drogová epidemie začne, závažnost epidemie, míru výskytu užívání drog a závislostí
- Užívání drog je výslednicí širších sociálních, ekonomických a kulturních faktorů.
- **Drogová situace spíše ovlivňuje drogovou politiku, nikoliv naopak.**
- Drogová politika, resp. nepřiměřeně represivní drogová politika způsobuje nežádoucí následky (násilí, černý trh a nežádoucí jevy/změny na něm).
- **Politika může snížit (zdravotní) rizika užívání drog – harm reduction opatření mají přesvědčivě doloženou efektivitu.**

1c. HR/RR strategie se staly součástí integrované drogové politiky v Evropě

Contents

Foreword	7
Acknowledgements	11
Preface	13
Introduction	
Chapter 1: Harm reduction and the mainstream	19
Tim Rhodes and Dagmar Hedrich	
Part I: Background	
Chapter 2: The diffusion of harm reduction in Europe and beyond	37
Catherine Cook, Jamie Bridge and Gerry V. Stimson	
Chapter 3: The development of European drug policy and the place of harm reduction within this	59
Susanne MacGregor and Marcus Whiting	
Chapter 4: Perspectives on harm reduction — what experts have to say	79
Harm reduction in an open and experimenting society	
Jürgen Rehm and Benedikt Fischer	
HCV prevention — a challenge for evidence-based harm reduction	85
Matthew Hickman	
Broadening the scope and impact of harm reduction for HIV prevention, treatment and care among injecting drug users	89
Andrew Ball	
Translating evidence into action — challenges to scaling up harm reduction in Europe and Central Asia	94
Rifat Atun and Michel Kazatchkine	
People who use drugs and their role in harm reduction	101
Mat Southwell	
Harm reduction — an 'ethical' perspective	104
Craig Fry	
The ambiguity of harm reduction — goal or means, and what constitutes harm?	108
Robin Room	

Part II: Evidence and impacts	
Chapter 5: Harm reduction among injecting drug users — evidence of effectiveness	115
Jo Kimber, Norah Palmateer, Sharon Hutchinson, Matthew Hickman, David Goldberg and Tim Rhodes	
Chapter 6: The effect of epidemiological setting on the impact of harm reduction targeting injecting drug users	165
Peter Vickerman and Matthew Hickman	
Chapter 7: The fast and furious — cocaine, amphetamines and harm reduction	191
Jean-Paul Grund, Philip Coffin, Marie Jauffret-Roustide, Minke Dijkstra, Dick de Bruin and Peter Blanken	
Chapter 8: Harm reduction policies for cannabis	235
Wayne Hall and Benedikt Fischer	
Chapter 9: Harm reduction policies for tobacco	255
Coral Gartner, Wayne Hall and Ann McNeill	
Chapter 10: Alcohol harm reduction in Europe	275
Rachel Herring, Betsy Thom, Franca Beccaria, Torsten Kolind and Jacek Moskalewicz	
Part III: Challenges and innovations	
Chapter 11: Drug consumption facilities in Europe and beyond	305
Dagmar Hedrich, Thomas Kerr and Françoise Dubois-Arber	
Chapter 12: User involvement and user organising in harm reduction	333
Neil Hunt, Eliot Albert and Virginia Montañés Sánchez	
Chapter 13: Young people, recreational drug use and harm reduction	357
Adam Fletcher, Amador Calafat, Alessandro Pirona and Deborah Olszewski	
Chapter 14: Criminal justice approaches to harm reduction in Europe	379
Alex Stevens, Heino Stöver and Cinzia Brentari	
Chapter 15: Variations in problem drug use patterns and their implications for harm reduction	405
Richard Hartnoll, Anna Gyarmathy and Tomas Zabransky	

1d. HR/RR vytváří dnes vlastní proud nejen v drogové politice, ale i ve vědě

 Springer Link

» Sign up / Log in

English ▾

Academic edition ▾

Search

Home • Books A - Z • Journals A - Z • Videos • Librarians

» Browse Volumes & Issues

Search within this journal

Harm Reduction Journal

ISSN: 1477-7517 (Online)

Description

Harm Reduction Journal publishes research focusing on the prevalent patterns of psychoactive drug use, the public policies meant to control them, and the search for effective methods of reducing the adverse medical, public health, and social consequences associated with both drugs and drug policies. We define 'harm reduction' as 'policies and programs which aim to reduce the health, social, and economic costs of legal and ill ... [show all](#)

[Browse Volumes & Issues](#)

Impact Factor

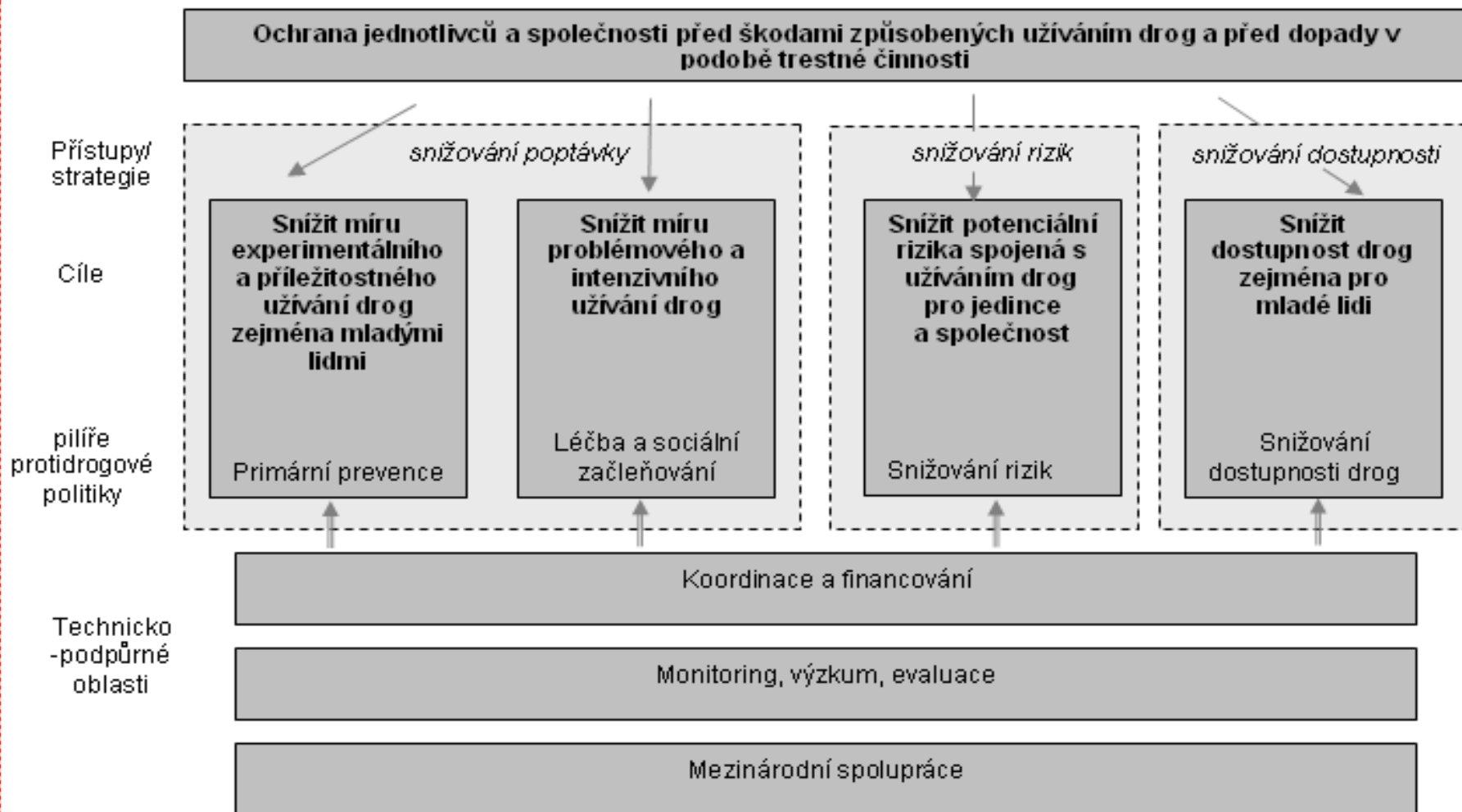
2.500

Available

2004 - 2019

1e. HR/RR tvoří jeden ze 4 pilířů české protidrogové politiky

2. Harm reduction programy pro uživatele tabákových výrobků – příklady

- **Redukce dostupnosti:** místní, časová, cenová
- Zákaz/omezení konzumace: na veřejných místech, v soukromí (např. automobil). Navazující poradenské intervence zaměřené na redukci konzumace, včetně on-line aplikací.
- Snížení schopnosti hoření cigaret (Reduced Ignition Propensity) – prevence požárů.
- **Substituce nikotinu:**
- Nikotinové přípravky (žvýkačky, pastilky, náplasti, spray, inhalátory, rozpustný film)
- ENDS (e-cigarety)
- Bezdýmnný tabák (šňupací, žvýkací, Moist Snuff (snus), porcovaný snus)
- Vareniklin (Champix®) – částečný agonista nikotin-acetylcholinových receptorů.

2b. Nelékové nikotinové náhrady

2c. Elektronické cigarety

ELEKTRONICKÉ CIGARETY

- **Elektronické zařízení na inhalování aerosolu připomínajícího kouř**
 - E-cigarety, „vapo“, „vape“
 - Electronic nicotine delivery systems (ENDS)
 - Electronic non-nicotine delivery systems (ENNDS)
- **Princip vaporizace tekutiny (e-liquid) pomocí žhavicí spirálky za teploty 100-250 °C**
- **Cívka zahřívá bavlněný knot, který absorbuje e-liquid**

VÝVOJ MODELŮ E-CIGARET

CIGARETTE TYPE

EGO TYPE

GRIP

BOX MOD

POD SYSTEM

E-LIQUID

- Kapalná směs určená k vaporizaci v e-cigaretách

SLOŽENÍ E-LIQUIDU

- Propylenglykol
 - Glycerin
 - Nikotin
 - Aroma(chuť a vůně)
 - Voda
-
- Může být BEZ nikotinu
 - **Druhy příchutí** → ovoce, tabák, sladkosti, dezerty, jídlo, nápoje
 - Celosvětově více než 7 000 příchutí (Zhu et al., 2014)

VYBRANÉ TOXICKÉ LÁTKY V E-CIGARETÁCH

- **Ultrajemné částice**
 - **Těžké kovy** (kobalt, nikl, chrom, olovo)
 - **Aromata** (diacetyl)
 - **Karcinogeny** (formaldehyd, acetaldehyd, akrolein)
 - **Tabákově specifické nitrosaminy**
 - **Těkavé organické sloučeniny** (benzen, toluen)
-
- Chemické látky v mnohem nižší koncentraci než u zápalných cigaret
 - Značné odlišnosti dle typu zařízení, složení e-liquidů, kvality apod.

Aherrera et al., 2017; Melstrom et al., 2017; Farsalinos et. al, 2015; Oh & Kacker, 2014; Olmedo et al., 2018; Pissinger, 2014; Kim & Shin, 2013; Lim & Kim, 2017; Tierney, Karpinski, Brown, Luo, & Pankow, 2016

E-CIGARETY A ZÁVISLOST

- **E-liquidy s nikotinem** → fyzická závislost
- **Užívání e-cigarety** → fixace psycho-sociální závislosti
- **Harm reduction** → konverze ze zápalných forem tabáku s cílem snížit rizika kouření
- **Odvykání kouření** → postupné snižování obsahu nikotinu s cílem zcela zanechat kouření i užívání e-cigaret
- **Rizikový faktor pro děti a nekuřáky** → možná iniciace pro budoucí užívání tabáku?

Berg, Haardoerfer, Escoffery, Zheng, & Kegler, 2015; Etter, 2017; Chapman, Bareham, & Maziak, 2018; Chou et al., 2017; Lam & West, 2015; McRobbie, Bullen, Hartmann-Boyce, & Hajek, 2014; National Academies of Sciences & Medicine, 2018; Watkins, Glantz, & Chaffee, 2018; Weaver et al., 2018

2d. Heat-Not-Burn produkty

iQOS

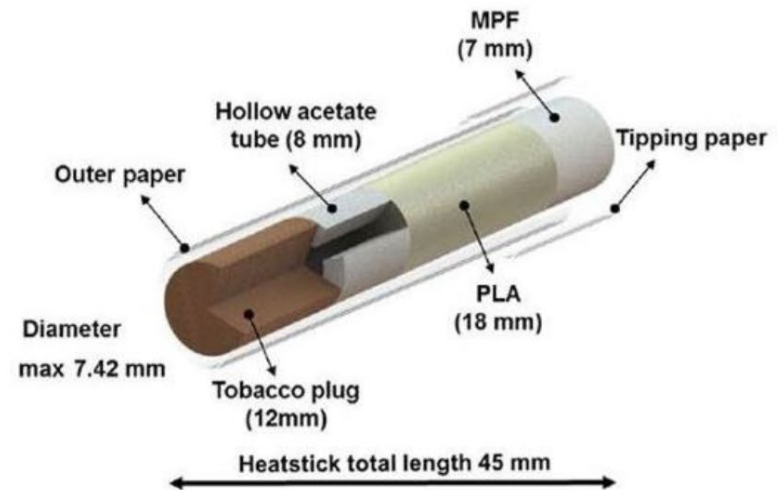
ZAHŘÍVANÝ TABÁK

- Heat-not-burn (HNB), Heets, Heated tobacco
- **Elektronické zařízení produkující aerosol zahříváním speciálně upraveného tabáku za teploty 250 - 350 °C**
- **Výsledný aerosol obsahuje také nikotin (případně příchut')**

TABÁKOVÉ NÁPLNĚ (STICKS)

- Rekonstituovaný tabák (sušená tabáková suspenze)
- Zvlhčovadla (voda, glycerol, propylenglykol)
- Aromatizační látky
- Acetátový filtr
- Celulóza

ZDRAVOTNÍ RIZIKA ZAHŘÍVANÉHO TABÁKU

- Deklarovaná významně nižší rizikovost ve srovnání se zápalnými cigaretami (90 – 95 %)
- Většina studií realizovaných/financovaných tabákovými firmami!
- Stále obsahuje některé škodlivé látky (amoniak, akrolein, dehet, tabákově specifické nitrosaminy aj.), avšak ve velmi malých množstvích
- Přehřívání a roztavení polymerové folie filtru → kyanhydrid
- Pokud zařízení není pravidelně čištěno, narůstá teplota zahřívání (pyrolýza)
- Zdravotní rizika se nesnižují při současném kouření cigaret

Auer et al., 2017; Bekki et al., 2017; Caponnetto, Maglia, Prosperini, Busà, & Polosa, 2018; Farsalinos, Yannovits, Sarri, Voudris, & Poulas, 2017; Farsalinos et al., 2018; Haziza et al., 2016a,b; Lüdicke, 2017a; Li et al., 2018; Simonavicius, McNeill, Shahab, & Brose, 2018

ZAHŘÍVANÝ TABÁK A ZÁVISLOST

- **Náplně obsahuj nikotin** → fyzická závislost
- **Užívání obdobné kouření** → fixace psycho-sociální závislosti
- **Harm reduction** → konverze ze zápalných forem tabáku s cílem snížit rizika kouření
- **Rizikový faktor pro nekuřáky** → možná iniciace pro budoucí užívání tabáku?

Farsalinos, Yannovits, Sarri, Voudris, & Poulas, 2017; Liu et al., 2018; Pieper, Mallock, Henkler-Stephani, & Luch, 2018; Simonavicius, McNeill, Shahab, & Brose, 2018

3. Harm reduction programy/nástroje pro uživatele nikotinu v ČR/Evropě

Dostupné:

- ENDS (e-cigarety)
- HnB produkty
- Nikotinové lékové přípravky (žvýkačky, pastilky, náplasti, spray, inhalátory, rozpustný film)
- Šňupací tabák

Nedostupné:

- snus, porcovaný snus

4. Co zatím můžeme říci o současném stavu v České republice

- V oblasti tabáku nemají HR/RR intervence dlouhou tradici ve veřejno-zdravotní ani protidrogové politice a narážejí na **předsudky často již u širší odborné veřejnosti.**
- Vzhledem k vysoké prevalenci kuřáctví je **potenciál HR/RR intervencí u tabáku značný, ale zatím nevyužitý.**
- Je otázka, **zda kuřáci mají objektivní a kvalitní informace o přínosech a rizicích** bezdýmných tabákových výrobků a e-cigaret.
- **Dostupnost orálních tabákových výrobků v ČR je velmi nízká,** nikotinové přípravky ani další agonisté/modulátory receptorů nejsou v ČR hrazeny z veřejného zdravotního pojištění.

5. Používání elektronických cigaret

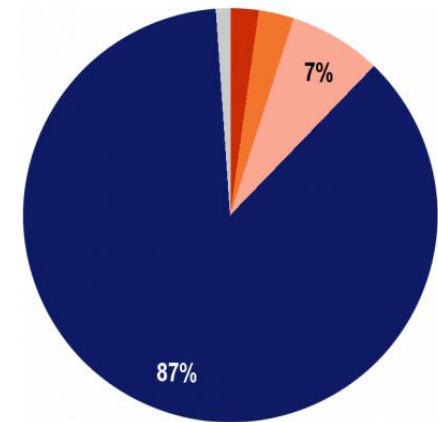
- Prevalence v ČR ve věku 15+
- Special Eurobarometer 2014:
 - Někdy vyzkoušelo 15 % (EU 12 %)
 - 11 % pouze vyzkoušelo (EU 7 %)
 - 3 % užívala v minulosti (EU 3 %)
 - 1 % užívá v současnosti (EU 2 %)
 - Zkušenost s elektronickou cigaretou uvedlo v ČR 44 % současných kuřáků, 14 % bývalých kuřáků a 3 % nekuřáků

Omnibus INRES-SONES/SZÚ:

- Současné užívání 2-4 %

• Prevalence v EU

QC9. Regarding the use of electronic cigarettes or any similar electronic devices (e-shisha, e-pipe), which of the following statements applies to you?

- You currently use electronic cigarettes or similar electronic devices (e.g. e-shisha, e-pipe)
- You used them in the past, but no longer use them
- You tried them in the past but no longer use them
- You have never used them
- Don't know

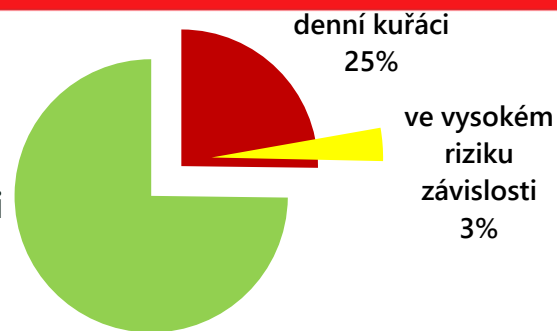
EU28

5b. Odhad počtu osob v riziku závislosti (Národní výzkum 2016)

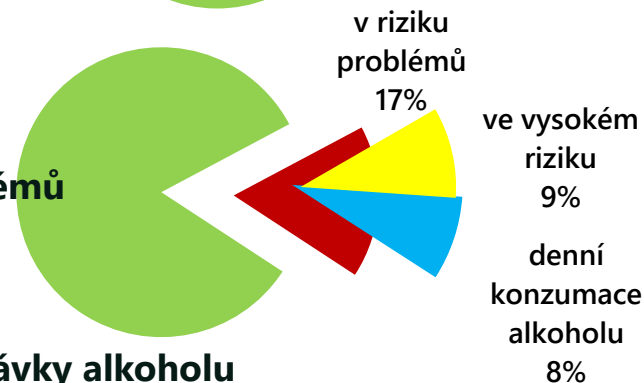

2,4 mil. denních kuřáků
330 tis. ve vysokém riziku závislosti

1,6 mil. v riziku vzniku problémů
900 tis. ve vysokém riziku

600 tis. denně pije alkohol
100 tis. denně pije nadměrné dávky alkoholu

307 tis. v riziku v souvislosti s užíváním konopí
125 tis. ve vysokém riziku
14 tis. denních uživatelů konopí

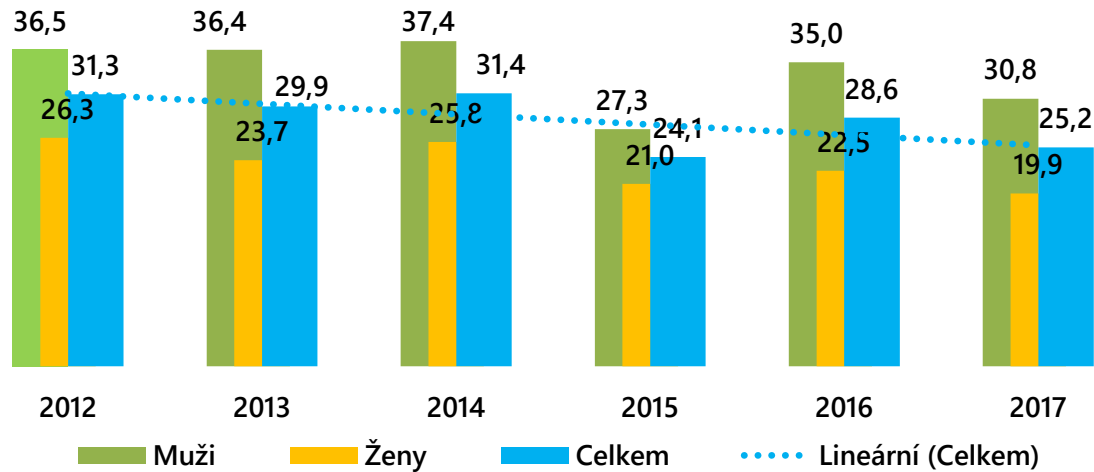

5c. Užívání legálních drog v populaci 15+

(srovnání studií 2008–2017)

Denní **kouření** podle studie GATS – trendy v letech 2012–2017, v %

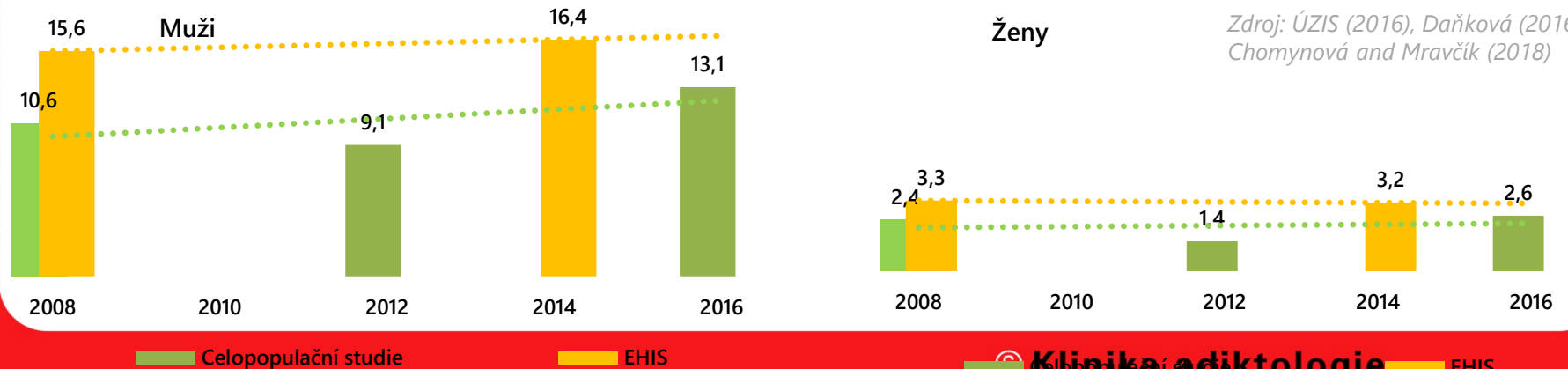

mírný pokles u kouření

u alkoholu se situace nemění

Zdroj: Váňová et al. (2018)

Denní konzumace **alkoholu** podle pohlaví a věkových skupin – Národní výzkum a EHIS, v %

Zdroj: ÚZIS (2016), Daňková (2016), Chomynová and Mravčík (2018)

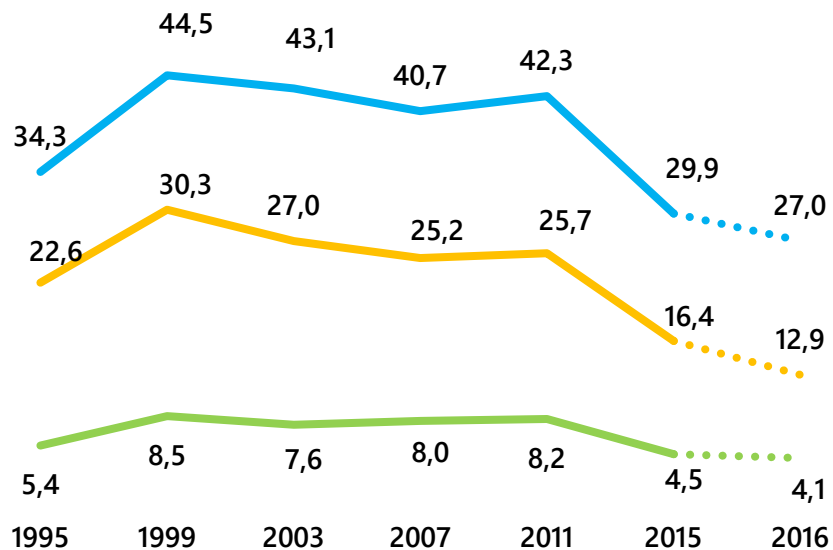

5d. Užívání drog ve školní populaci (ESPAD 1995–2016): legální drogy

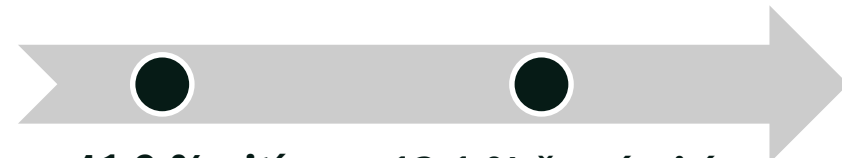

16,4 % kouří denně

4,5 % silných kuřáků (11+)

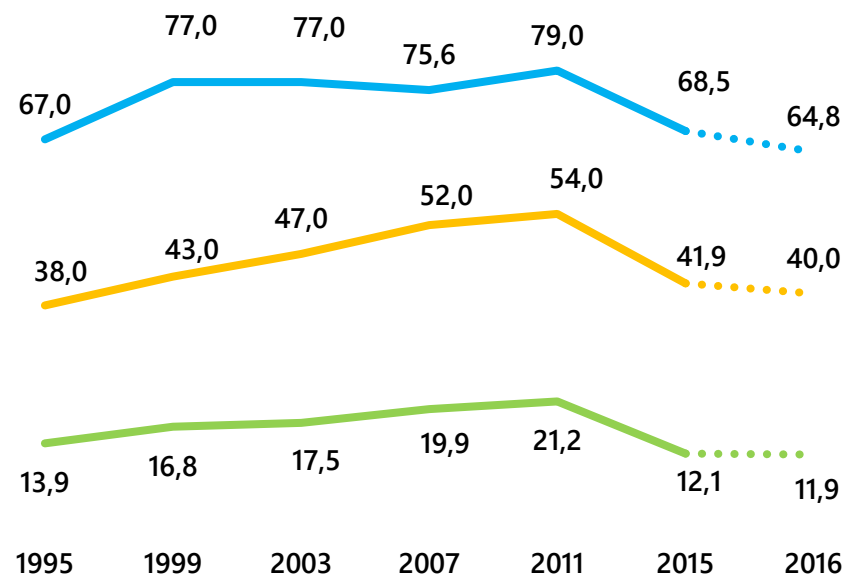

— Kouření v 30 dnech — Denní kuřáci — Silní kuřáci

41,9 % pít 5+ sklenic

12,1 % časté pití nadměrných dávek

— Alkohol v 30 dnech — Pití 5+ sklenic — Časté pití 5+ sklenic

Zdroj: Studie ESPAD 2015 a 2016 (Chomynová et al., 2016)

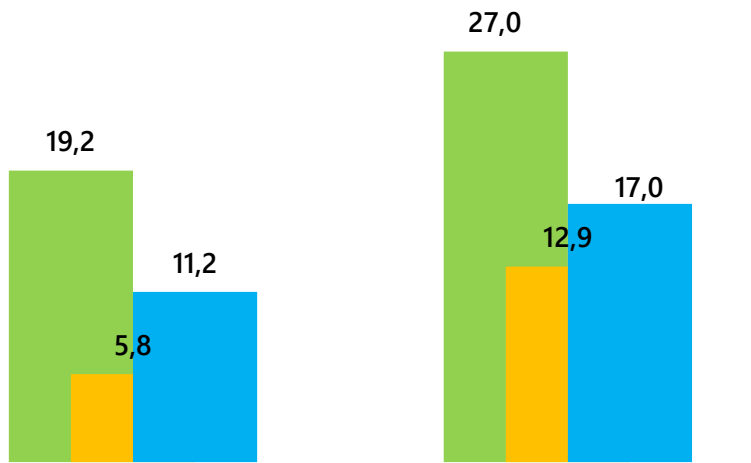

5e. Nové trendy mezi mládeží: elektronické cigarety

**45 % 16letých zkusilo
64,1 % mezi těmi, co v životě kouřili
12,0 % mezi nekuřáky**

- *Užití elektronických cigaret (v posl. 30 dnech) mezi dětmi a mládeží – studie GYTS 2016 a ESPAD 2016*

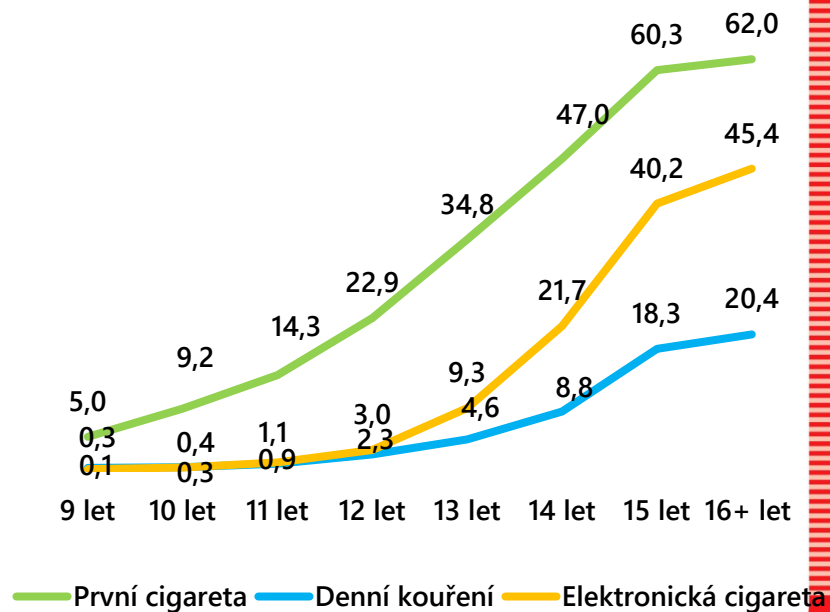
Studie GYTS 2016 (13-15 let)*

Studie ESPAD 2016 (15-16 let)

■ Kouření 30D ■ Denní kuřáci* ■ Uživatelé elektronických cigaret

nárůst mezi 13. a 15. rokem

Věk první zkušenosti s cigaretou, elektronickou cigaretou a věk začátku denního kouření

— První cigareta — Denní kouření — Elektronická cigareta

Zdroj: Studie GYTS (SZÚ, 2018; Sovinová a Kostecká, 2018), Studie ESPAD 2015 (Chomynová et al., 2016)

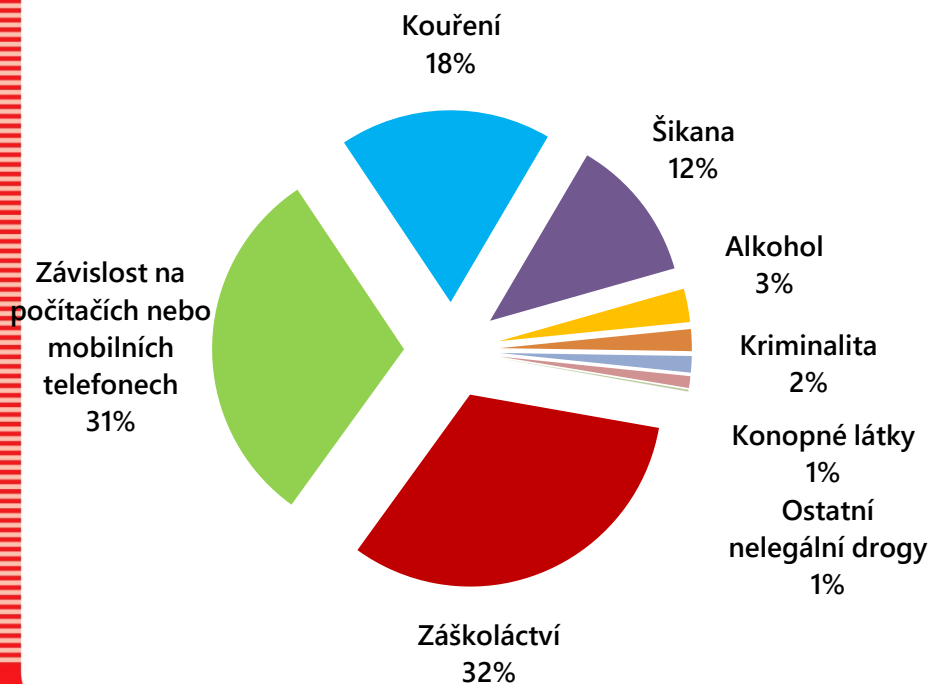

6. Prevence závislostí

součást širšího rámce prevence rizikového chování

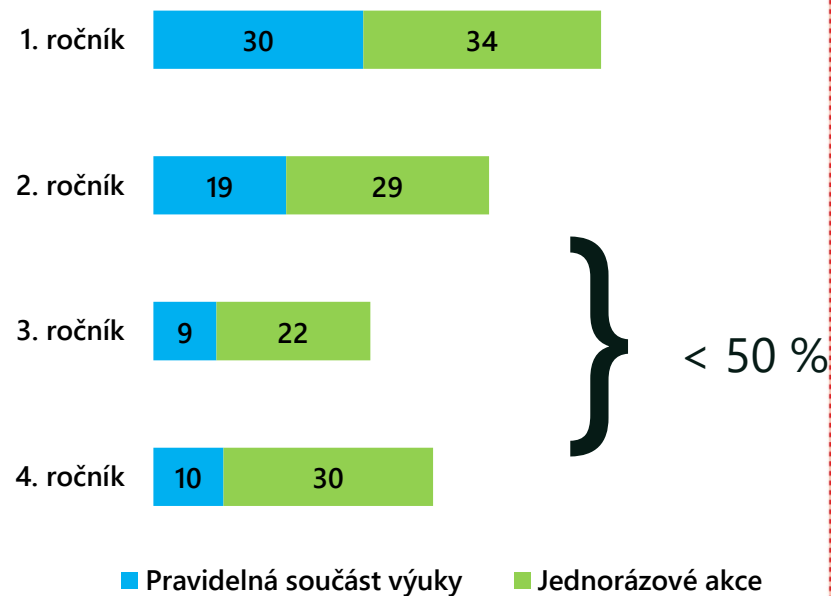
povinně realizovaný MPP, systém certifikací programů PP, jednotný elektronický systém výkaznictví a sběru dat školské prevence

- Nejčastěji řešené problémy na školách (2016/2017)

Zdroj: Jihomoravský kraj (2018)

Účast na preventivních aktivitách ve škole – Ústecký kraj (SŠ)

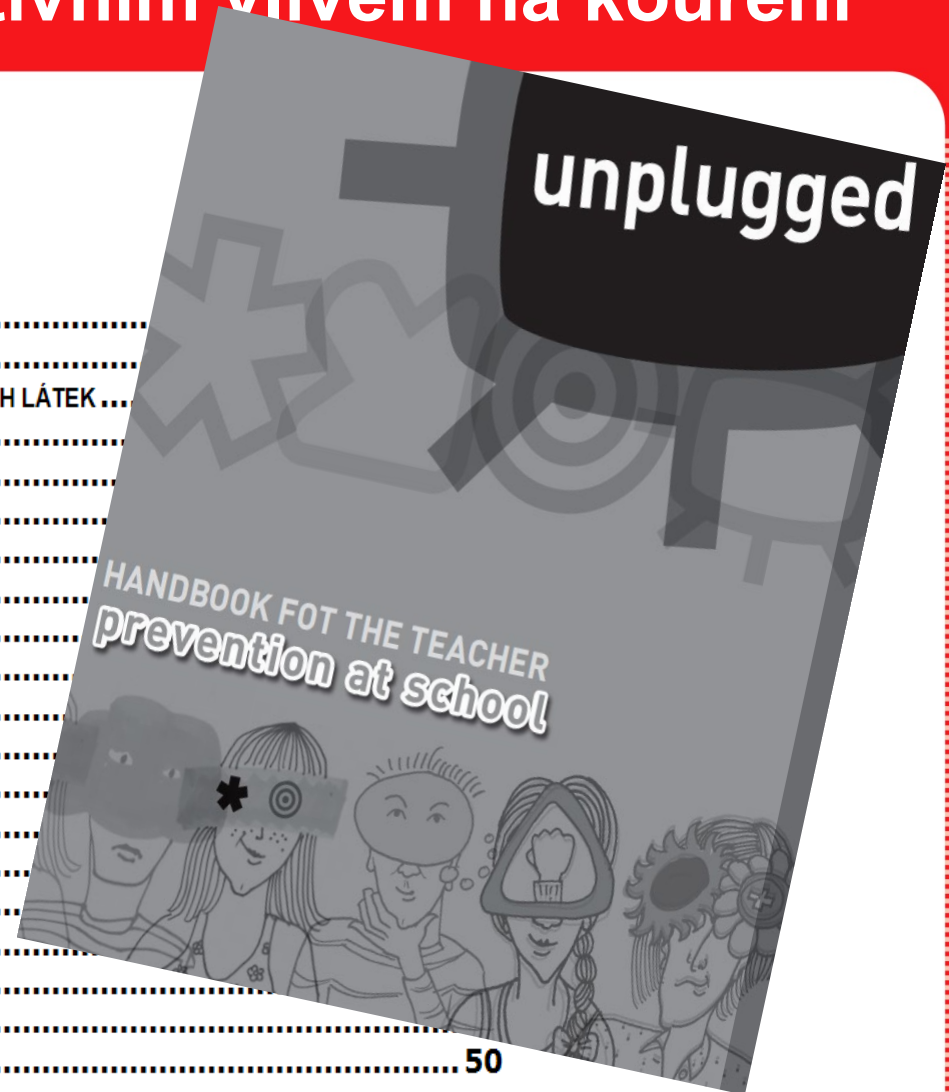
Zdroj: Petruželka et al. (2018)

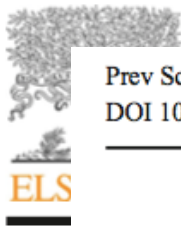

6b. Unplugged – příklad funkčního programu s pozitivním vlivem na kouření

- **Obsah:**

ČÁST PRVNÍ: ÚVOD.....	
EU-DAP, EVROPSKÁ PREVENCE UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	
ŽIVOTNÍ DOVEDNOSTI SOUVISEJÍCÍ S PREVENČÍ UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	
TIPY A PŘIPOMÍNKY PRO UČITELE.....	
Z ČEHO SE SKLÁDÁ UNPLUGGED?	
ZAPOJENÍ RODIČŮ	
ŠKOLENÍ UČITELŮ	
MATERIÁLY.....	
ČÁST DRUHÁ: POKYNY K LEKCÍM	
LEKCE 1: ZAHÁJENÍ PROGRAMU UNPLUGGED.....	
LEKCE 2: CHCEŠ PATŘIT DO SKUPINY?.....	
LEKCE 3: POZNEJ MÝTY A FAKTA O ALKOHOLU	
LEKCE 4: JE TO, ČEMU VĚŘÍŠ, PODLOŽENO FAKTY?	
LEKCE 5: POZNEJ MÝTY A FAKTA O KOUŘENÍ	
LEKCE 6: NEBOJ SE PROJEVIT!.....	
LEKCE 7: UČ SE HÁJIT SVÉ NÁZORY!.....	
LEKCE 8: HVĚZDA VEČÍRKU	
LEKCE 9: POZNEJ MÝTY A FAKTA O NELEGÁLNÍCH DROGÁCH	
LEKCE 11: ROZHODOVÁNÍ A ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	
LEKCE 12: DRŽ SE SVÉHO CÍLE	50

Prev Sci
DOI 10.1007/s11121-013-0453-z

“U ad Rom Lenk a Cente b Depar c Depar

Universality Properties of School-Based Preventive

Int Resultados del programa de prevención escolar Unplugged sobre el uso del tabaco en la República Checa

**Mic
Lenk**

The Effect of the School-Based Unplugged Preventive Intervention on Tobacco Use in the Czech Republic

© So
**Abst
base
(n
sti**

MICHAL MIOVSKY; PETR NOVAK; LENKA STASTNA; ROMAN GABRHELIK; LUCIE JURYSTOVA; JIRI VOPRAVL

Charles University in Prague, First Faculty of Medicine, Department of Addictology of First Faculty of Medicine and General University Hospital

Enviar correspondencia a:
Michal Miovsky, Ph.D., Klinika adiktologie 1.
LF UK a VFN v Praze, Apolinarska 4,
128 00 Prague 2, Czech Republic.
E-mail: mmiovsky@adiktologie.cz

6d. Mezinárodní scéna v pohybu

- **SPR: Society for Prevention Research (1993)**
- The Society for Prevention Research (SPR) is an organization dedicated to advancing scientific investigation on the etiology and prevention of social, physical and mental health, and academic problems and on the translation of that information to promote health and well-being.
- <http://www.preventionresearch.org>
- **EUSPR: The European Society for Prevention Research (2009)**
- The European Society for Prevention Research (EUSPR) will advance the science base of environmental, universal, selective and indicated prevention aimed at improving human health and well-being and addressing health inequalities.
- EUSPR Early Careers Forum
- <http://euspr.org>

7. Souhrn

- Nové způsoby užívání tabáku reprezentují **vysoce perspektivní nástroj minimalizace rizik a škod** pro málo motivované nebo nemotivované kuřáky ve všech kategoriích.
- Nové způsoby užívání jsou bezpochyby **zásadním přínosem pro léčbu závislosti na tabáku.**
- Získali jsme nesmírně cenný a perspektivní nástroj pro posun v **řešení problémů s tabákem pro vysoce rizikové skupiny** (např. psychiatričtí pacienti), včetně provozů PK a PN.
- Vynořily se před námi **výzvy pro výzkum dopadů a širších souvislostí při aplikaci těchto nástrojů** a je zcela zásadní udržet co největší **nezávislost výzkumných projektů a publikování** jejich výsledků.
- Je velikým otazníkem, **co nové způsoby užívání přinesou z hlediska prvokonzumentů** a je zásadní tato rizika promítnout do prevence a podrobit pečlivému a systematickému výzkumu.

Klinika adiktologie

1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice
Univerzita Karlova v Praze

**Děkuji za
pozornost**

michal.miovsky@lf1.cuni.cz